

PROLOG

V mrzlem zimskem dnevu deževne dublinske ulice niso bile primerne za to, da bi po njih postopal majhen deček, če ne bi ta deček pritiskal nosu na izložbeno okno neznansko očarljive knjigarne. V njej so migotale luči, pisane platnice so ga vabile ter mu obljubljale zgodbe o pustolovščinah in umik pred resničnim svetom. Izložba je bila polna drobnarij in kiča; miniaturni baloni z vročim zrakom so prišli skoraj do stropa, glasbene skrinjice z mehanskimi pticami in vrtiljaki so se vrtele in zvončkljale pred njegovimi očmi. Gospa v knjigarni ga je opazila in mu pomahala, naj vstopi. Odkimal je in rahlo zardel.

»Zamudil bom pouk,« je skozi okno zaklical.

Prikimala je in se nasmehnila. Zdela se mu je res prijazna.

»Samo za minutko,« je rekel, potem ko se je cele tri sekunde upiral želji, da bi vstopil.

»Pa naj bo minutka.« Stala je za pultom in iz kartonaste škatle jemala nove knjige. S pogledom je ošinila majico, ki mu je kukala iz hlač, grivo las, ki se je že nekaj časa izogibala glavniku, in različni nogavici. Sama pri sebi se je nasmehnila.

Opalinina knjigarna je bila magnet za majhne dečke in deklice. »V kateri razred hodiš?«

»V tretji razred Šole svetega Ignacija,« je odgovoril in iztegoval vrat, da bi bolje videl lesena letala, ki so kot sredi leta visela z obokanega stropa.

»In ti je všeč?«

Posmehnil se je.

Dovolila mu je listati po stari knjigi o čarovniških trikih in se umaknila, toda kmalu se je približal njeni mizi in si začel ogledovati pisemski papir.

»Lahko mi pomagaš, če želiš. Pošiljam vabila na predstavitve knjige.«

Skomignil je ter začel posnemati njeno prepogibanje pisem in jih z nekoliko preveliko vnemo tlačil v ovojnice. Od truda se mu je nagubal nos in spremenil razporeditev peg, ki so se širile proti licem.

»Kaj pomeni Opalinininina?« je besedi dodal veliko preveč zlogov.

»Opaline je ime.«

»Je tebi tako ime?«

»Ne, jaz sem Martha.«

Videla je, da ni zadovoljen z razlago.

»Če želiš, ti lahko povem zgodbo o njej. Tudi ona ni preveč marala šole. In pravil.«

»In uboganja?« je še sam predlagal.

»Oh, tega pa sploh ne.« Martha se je zarotniško nasmehnila. »Izvoli. Pospravi preostanek pisem v ovojnice, jaz pa nama bom skuhala čaj. Vse dobre zgodbe se začnejo s čajem.«

PRVO POGlavJE

Opaline

London, 1921

Sprsti sem pogladila hrbet knjige in prepustila vdolbinam na platnici, da me z reliefnim tiskom pripeljejo do nečesa otipljivega; do nečesa, v kar sem verjela bolj kot v pravljico, ki se je odvijala pred mojimi očmi. Imela sem enaindvajset let in moja mama se je odločila, da je napočil čas, da se poročim. Moj brat Lyndon je precej nekoristno našel neko zabito bitje, ki je ravno podedovalo družinsko podjetje; nekaj v zvezi z uvažanjem nečesa iz nekega daljnega kraja. Samo z enim ušesom sem jo poslušala.

»Za žensko tvojih let sta samo dve možnosti,« je izjavila mati ter skodelico in krožnik odložila na mizico zraven naslanjača. »Ena je, da se poroči, druga pa, da poišče službo v skladu s svojo gosposkostjo.«

»Gosposkostjo?« sem začudeno ponovila. Ob pogledu na sprejemnico z okrušenim beležem in zbledelimi zavesami sem morala občudovati njeno prevzetnost. Poročila se je z

moškim nižjega stanu, vedno pa se je potrudila, da oče ne bi pozabil na to.

»Res moraš zdaj to početi?« je vprašal Lyndon našo gospodinjjo, gospo Barrett, ki je čistila pepel iz kamina.

»Gospa je zahtevala ogenj,« je odgovorila s tonom, v katerem ni bilo niti kančka spoštovanja. Pri nas je bila, že odkar sem pomnila, in ukaze je sprejemala samo od moje mame. Do drugih se je vedla kot do ničvrednih vsiljivcev.

»Dejstvo je, da se moraš poročiti,« je ponavljal Lyndon, ko je odšel na drugo stran sobe in se pri tem močno opiral na sprehajalno palico. Bil je osemnajst let starejši od mene in med vojno v Flandriji mu je šrapnel izmaličil celo desno stran telesa, brat, kakršnega sem poznala nekoč, pa je ostal zakopan nekje na tistem bojišču. Groza, ki sem jo videla v njegovih očeh, me je plašila, in čeprav tega nisem rada priznala, sem se ga bala. »To je dobra partija. Očetova pokojnina komaj zadostuje, da mati skrbi za hišo. Čas je, da dvigneš glavo iz knjig in se soočiš z resničnostjo.«

Še tesneje sem se oklenila knjige. Bila je redke primere prve ameriške izdaje *Viharnega vrha*, ki mi jo je skupaj z ljubeznijo do branja zapustil oče. Knjigo v platneni vezavi z zavajajočim zlatim napisom na hrbtu, »delo avtorice *Jane Eyre*«, sem nosila kot talisman. Povsem po naključju sva jo našla na boljšem trgu v Camdnu (te skrivnosti nisva smela povedati materi). Pozneje sem odkrila, da je Emilyjin angleški založnik dovolil ta napačni zapis, da bi izkoristil dobičkonosni uspeh *Jane Eyre*. Ni bila v popolnem stanju; platnene platnice so bile ob robu obrabljene in na zadnji je bila zarez v obliki črke V. Listi so bili zrahljani in niti, ki so jih držale skupaj, so bile zaradi starosti in rabe vse

bolj načete. Ampak zame so bile vse te lastnosti, skupaj z vonjem po dimu cigar, kot časovni stroj. Morda se je takrat zasejalo seme. Knjiga ni nikoli to, kar se zdi. Mislim, da je oče upal, da bo ljubezen do knjig v meni vzbudila zanimanje za šolanje, vendar je kvečjemu še podkrepila moj prezir do učilnic. Rada sem živela v svoji domišljiji in zato sem vsak večer iz šole tekla domov in ga prosila, naj mi bere. Bil je državni uradnik, pošten človek z željo po učenju. Vedno je trdil, da so knjige več kot samo besede na papirju; zanj so bile vrata v druge kraje, v druga življenja. Zaljubila sem se v knjige in velikanske svetove, ki so se skrivali v njih, in za vse to je bil zaslužen moj oče.

»Če nagneš glavo,« mi je nekoč dejal, »lahko slišiš, kako ti stare knjige šepetajo svoje skrivnosti.«

Na polici sem našla starinsko knjigo z ovitkom iz telečje kože in od starosti obarvanimi listi. Naslonila sem si jo na uho in močno zamižala; zamišljala sem si, da slišim pomembne skrivnosti, ki mi jih je pisatelj poskušal povedati. Vendar nisem slišala nič; besed že ne.

»Kaj slišiš?« je vprašal.

Počakala sem, potem pa sem pustila, da mi je zvok napolnil ušesa.

»Morje slišim!«

Bilo je, kot da bi si k ušesu prislonila školjko, saj se je zrak vrtinčil skozi liste. Nasmehnil se je in mi položil dlan na lice.

»Ali dihajo, očka?« sem vprašala.

»Ja,« je odvrnil, »zgodbe dihajo.«

Ko je leta 1918 naposled umrl zaradi španske gripe, sem vso noč bedela ob njegovi postelji, držala njegovo hladno dlan in brala njegovo najljubšo knjigo *Osebna zgodovina*

David Copperfielda Charlesa Dickensa. V svoji naivnosti sem mislila, da ga bodo besede priklicale nazaj.

»Nočem se poročiti z moškim, ki ga nisem še nikoli videla, samo zato, da se bo družinsko finančno stanje izboljšalo. Vse skupaj je nezaslišano!«

Gospa Barrett je ob mojih besedah padla grebljica na tla in zvok kovine na marmorju je razjaril brata. Sovražil je vsakršen hrup.

»Poberi se!«

Uboga ženska je imela zelo slaba kolena in šele po treh neuspelih poskusih ji je uspelo vstati in oditi. Kako ji je uspelo, da ni zaloputnila vrat za seboj, ne bom nikoli izvedela.

Nadaljevala sem svoje utemeljevanje.

»Če sem vam v tako breme, se bom preprosto odselila.«

»Kam pa misliš iti? Nimaš denarja,« je poudarila mati. Imela je nekaj čez šestdeset let in moj prihod v družino je vedno opisala kot »malo presenečenje«, kar bi se mi lahko zdelo prikupno starinsko, če ne bi vedela, da sovraži presenečenja. Ker sem odraščala v hiši s starejšo generacijo, je v meni vzknila še večja želja, da bi se osvobodila in izkusila sodobni svet.

»Prijatelj imam,« sem vztrajala. »Lahko poiščem delo.«

Mati je zavreščala.

»Vrag te pocitraj, smrklja nehvaležna!« je zarenčal Lyndon in me zgrabil za zapestje, ko sem poskusila vstati s stola.

»To me boli.«

»Še veliko bolj te bo bolelo, če me ne boš ubogala.«

Poskusila sem osvoboditi roko, a me je močno držal. Pogledala sem mater, ki je s pogledom vneto preučevala preprogo na tleh.

»Razumem,« sem dejala in končno spoznala, da je zdaj Lyndon gospodar in on odloča.

»Prav.« Še vedno me je držal za zapestje in mi s kislim zadahom dihal v obraz. »Rekla sem prav.«

Pogledala sem ga v oči in se mu še enkrat poskusila izviti. »Srečala se bom s tem snubcem.«

»Poročila se boš z njim,« mi je zagotovil in me počasi izpustil.

Pogladila sem si krilo in spravila knjigo pod roko.

»Dobro. To je torej urejeno,« je rekel Lyndon in hladen pogled uperil nekam nad menoj. »Austina bom povabil, naj pride nocoj na večerjo, in vse bomo dorekli.«

»Prav, brat,« sem rekla in odšla gor v svojo sobo.

*

Pobrskala sem po zgornjem predalu toaletne mizice in našla cigareto, ki sem jo ukradla v kuhinji iz zaloge gospe Barrett. Odprla sem okno, jo prižgala ter počasi in globoko vdihnila kot fatalne ženske v filmih. Sedla sem k toaletni mizici in cigareto odložila na staro školjčno lupino ostrige, ki sem jo prejšnje poletje našla na plaži, ko sem bila na brezskrbnih počitnicah z najboljšo prijateljico Jane, preden se je tudi ona poročila. Čeprav so imele ženske zdaj pravico glasovati, je dobra poroka še vedno veljala za njihovo edino možnost.

Gledala sem svoj odsev v ogledalu in se dotaknila tilnika, do koder so mi segali lasje. Mati je skoraj omedlela, ko je videla, kaj sem naredila s svojimi dolgimi kodri. »Nisem več majhna deklica,« sem ji rekla. Ampak ali sem to res verjela? Morala sem biti sodobna ženska. Morala sem tvegati. A kako bi lahko brez denarja storila kar koli drugega kot ubogala starejše? Takrat sem se spomnila očetovih besed ... *Knjige*

so kot vrata. Spet sem pogledala na knjižno polico in počasi vdihnila cigaretni dim.

»Kaj bi storila Nellie Bly?« sem se kot že večkrat vprašala. Zame je bila pojem neustrašnosti – pionirska ameriška novinarka, ki so jo knjige Julesa Verna tako navdihnile, da je v pičlih dvainsedemdesetih dneh, šestih urah in enajstih minutah prepotovala svet. Vedno je trdila, da je s pravilno uporabljenim in usmerjenim energijo moč doseči vse. Če bi bila fant, bi lahko oznanila, da nameravam iti pred poroko na veliko turnejo po Evropi. Želela sem si videti drugačne kulture. Pri enaindvajsetih letih nisem naredila še ničesar. Ničesar nisem videla. Znova sem pogledala knjige in se odločila, še preden sem do konca pokadila cigareto.

*

»Koliko mi torej lahko daste zanjo?« Gledala sem, kako je gospod Turton preučeval moja izvoda *Viharnega vrha* in *Notredamskega zvonarja* s trdimi platnicami.

Bil je lastnik zatohle prodajalne, ki je bila v resnici samo dolg hodnik brez oken. Zaradi dima iz njegove pipe je bil zrak gost in oči so se mi začele solziti.

»Dva funta, pa še to je velikodušno.«

»O ne, veliko več potrebujem.«

Zagledal je očetov izvod *Davida Copperfielda*, in še preden sem ga lahko ustavila, je začel listati po njem.

»Te ne prodajam. Ima ... sentimentalno vrednost.«

»No, tale pa je zanimiva. Znana je kot 'bralni izvod', saj je Dickens iz nje bral na javnih nastopih.« Zaradi gomoljastega nosu in majhnih oči me je spominjal na jazbeca ali krta. Dragoceno knjigo je ovohaval kot tartuf.

»Ja, vem,« sem rekla in mu poskušala vzeti knjigo iz

pohlepni rok. Še naprej jo je hvalil, kot da jo že prodajamo na dražbi.

»Razkošno vezana v sijoče rdeče telečje usnje. Očarljiva izdaja; umetelna pozlačena obdelava na hrbtu; vsi robovi listov so pozlačeni; prvotni marmorirani predlisti.«

»Oče mi jo je podaril. Ni na prodaj.«

Pogledal me je iznad roba očal in me premeril. »Gospodična?«

»Gospodična Carlisle.«

»Gospodična Carlisle, to je eden najbolje ohranjenih primerkov teh redkih izdaj, kar sem jih kdaj držal v rokah.«

»Ima tudi ilustracije Hablota K. Browna. Tam se vidi njegov psevdonim, Phiz,« sem ponosno pristavila.

»Petnajst funtov bi vam lahko ponudil.«

Svet je umolknil, kot se pogosto zgodi v trenutku pred prelomno odločitvijo. Na eni poti je pred mano ležala svoboda skupaj z neznanim. Na drugi pa pozlačena kletka.

»Dvajset funtov, pa sva dogovorjena, gospod Turton.«

Priprl je oči in na ustnicah se mu je zarisal nejevoljen nasmešek. Vedela sem, da bo plačal, kakor sem tudi vedela, da bo moj življenjski cilj, da knjigo dobim nazaj. Ko mi je obrnil hrbet, sem *Viharni vrh* pospravila v žep in odšla.

In tako se je začela moja kariera knjižne posrednice.